وقوع اجتماع امر و نهی در شرع، در کلام میرزای قمی

بحث در فرمایش مرحوم شیخ در تهذیب بود. سید حرف ایشان را نپسندیدند؛ یکی-دو اینرا به حرف ایشان داشتند. دیروز آقا به عبارتی از مرحوم میرزای قمی در قوانین اشاره فرمودند؛ راجع به مسأله اجتماع امر و نهی بود. من دنبالِ آن رفتم. باراه عرض کردم که در پی جویی یک حرف، برکت هست. صفحه‌ای هم در فدکیه هست که اقول علماء را مفصل آورده‌ام. البته در آن جا از طبع جدید چهار جلدی است. این طبع قدیم است که صفحه صد و چهل و دو است. ادله‌ای را برای جواز اجتماع می‌فرمایند؛ مطلبی که ایشان اشاره کرده‌اند و به بحث ما مربوط بود و جالب است، این است:

> **الثاني: أنه لو لم يجز ذلك، لما وقع في الشرع و قد وقع كثيرا، مثل العبادات المكروهة فإن الاستحالة المتصورة إنما هي من جهة اجتماع الضدين، و الأحكام الخمسة كلها متضادة بالبديهة...[1]**

«أنه لو لم يجز ذلك، لما وقع في الشرع»؛ شما می‌گویید اجتماع امر و نهی محال است، خُب اقوی دلیل امکان، وقوعش است. اگر اجتماع امر و نهی جایز نباشد، «لما وقع فی الشرع». بعد می‌گویند **«و قد وقع کثیرا»؛** این بسیار واقع شده است.

بعد می‌فرمایند: «مثل العبادات المکروهة»؛ در امر و نهی، آدم گیر می‌افتد؛ بکن یا نکن. خُب وقتی گیر می‌افتد علماء روی آن بحث کرده‌اند که جایز است یا نه؟ حال که جایز نیست چه کار کنیم؟ وقتی ایشان می‌خواهند بگویند در شرع آمده و وقتی می‌خواهند برای وقوع آن شاهد بیاورند، سراغ موارد لطیف نمی‌روند که مشکلی پیش نمی‌آید. بلکه سراغ جایی می‌روند که در آن جا مشکل پیش می‌آید و علماء روی آن بحث کرده‌اند. آن جا کجا است؟ عبادات مکروه؛ کراهت در عبادات. بحث سنگین و معروفی است. کراهت در عبادات را چه کار کنیم؟ بنابراین این «منها» را که فرمودند، وقتی سراغ بحث می‌روند، سراغ بحثی می‌روند که یک فضای سنگینی دارد و نظرات مختلفی هست. خود میرزا شروع به توضیح می‌کنند؛ توضیحات خیلی مهمی دارند.

بنابراین آن چیزی که ما به دنبالش هستیم در اینجا خودنمائی می‌کند که چون تصور کراهت و سر راندن آن سخت است، بین علماء باعث بحث شده است. و الا اصل خود آن نحوه اجتماع همه جا هست؛ بین وجوب و استحباب هست. بین وجوب و اباحه هست. بین استحباب و اباحه هست. ولی در وجوب و مباح مشکلی پیش نمی‌آید، چون مشکلی پیش نمی‌آید چرا بحث کنند؟! لذا جلو می‌روند. در کراهت در عبادت مشکل پیش می‌آید ولذا روی آن بحث می‌کنند. در امر و نهی مشکل پیش می‌آید لذا روی آن بحث می‌کنند. این بحث‌های علماء سبب این شده که حیثیات بسیار ضعیفی در فضای بحث خودنمایی کند. این برای فرمایش اول ایشان در «و قد وقع کثیرا».

[1] القوانين المحكمة في الأصول (طبع جديد)، ج١، ص: ٣٢٨

بازبینی #2
ایجاد شده 30 آوریل 2026 16:04:23 توسط ... .
به روزرسانی شده 2 مه 2026 09:32:39 توسط ... .